

SISTEMUL ȘI CARACTERISTICA ORGANELOR DE CONTROL DIN REPUBLICA MOLDOVA

S. Carapunarfi

Universitatea Tehnică din Moldova

INTRODUCERE

Prin ordinea de drept instituționalizată în Republica Moldova există atât un ansamblu de reglementări privitoare la organizarea și funcționarea unor unități și activități economice și sociale, cât și dispoziții privitoare la metodologia de control al acestora, metode, tehnici și procedee de control care, aplicate distinct și mai ales în acțiuni comune, pot și trebuie să contribuie la ordinea și disciplina necesară în orice ramură ori unitate economico-socială, în societate în general.

1. GENERALITĂȚI

În cadrul reformei economice din Republica Moldova, actul managerial presupune, ca un atribut deosebit de important, controlul permanent și sistematic asupra activităților economice ale întreprinderilor – indiferent de domeniul de activitate, de structurile organizatorice și forma de proprietate în care acestea se realizează.

În orice țară, totalitatea instituțiilor sale de control formează sistemul de control al acelei țări. Ca orice sistem și sistemul de control este alcătuit din subsisteme, respectiv instituțiile sale, ordonate și grupate într-o ierarhie bine determinată.

Statul are menirea să funcționeze pentru societate și în acest scop e obligat să administreze rațional resursele materiale, nemateriale și financiare naționale. Deoarece aceste resurse sunt întotdeauna limitate, în mod obiectiv a apărut funcția controlului. Ea poate fi realizată în două ipostaze: prima – când organele de stat se autocontrolează, acest control fiind determinat ca „intern”; a doua ipostază presupune crearea unui organ specializat independent, cu un statut înalt, menit să evalueze corect și imparțial cât de eficient statul administrează resursele financiare și de altă natură încredințate.

Esența deplină a studiului, analizei și cercetării ansamblului formelor controlului activității economice și sociale este o rezultantă a existenței instituțiilor și organismelor statului la nivelul națiunii – parlament, guvern, instituții centrale specializate pe domenii de control al activității economice și sociale, control structurat,

organizat și desfășurat după norme legale organice și de alt rang. Prin sistemul juridic al dispozițiilor normative, statul asigură, pe de o parte, un control riguros, iar pe de altă parte, reglează, are un rol important în controlul efectuat prin sistemul normelor legale în apărarea intereselor generale ale societății.

Locul și rolul instituțiilor de control sunt stabilite prin constituțiile și legile fiecărei țări, reglementări care fixează atribuțiile, drepturile, obligațiile și răspunderile, precum și structurile organizatorice și de conducere ale acelor instituții.

Din punct de vedere al funcțiilor îndeplinite și obiectivelor urmărite, instituțiile de control se pot împărți în două mari categorii:

- Cele care sunt organizate ca instituții specializate de control, de regulă aparținând statului și care exercită controlul din afara unităților economice și bugetare, pe scurt realizează un control extern;
- Cele care sunt organizate și funcționează în interiorul unităților economice și bugetare, pe scurt realizează un control intern sau cum se mai spune un control propriu al unităților economice și bugetare.

Atât controlul extern cât și cel intern au rolul, importanța și justificarea existenței lor, ceea ce diferă însă este raportul în care se află cele două naturi de control în cadrul sistemului general de control.

Conform legislației, sistemul controlului în Republica Moldova include: organul de control financiar extern, organele specializate de control financiar intern și firmele de audit, respectiv:

- controlul financiar extern în Republica Moldova este exercitat de către Curtea de Conturi a Republicii Moldova,
- controlul financiar intern este exercitat de organele investite cu funcții de control de către organele autorităților publice centrale și locale.
- controlul financiar nestatal se efectuează de către firmele de audit.

Subiecții controlului economico-financiar în Republica Moldova sunt persoanele fizice și juridice, instituțiile finanțate de la bugetul de stat și bugetele locale.

Organele și serviciile controlului se instituie în baza Constituției și legilor organice respective. Organele controlului economico-financiar se instituie de către:

- Parlament, Guvern, autoritățile publice centrale și locale – organele de control economico-financiar de stat;
- instituții, organizații și întreprinderi, indiferent de forma lor de proprietate și genul de activitate – organele de control economico-financiar;
- participanții la activitatea de antreprenariat – firmele specializate de audit.

2. ORGANELE DE CONTROL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Organele controlului își desfășoară activitatea de control în baza Constituției, legilor privind instituirea, competența și principiile activităților, altor legi și acte normative ce reglementează activitatea de control din Republica Moldova.

În continuare vom prezenta principalele organe de control de stat cu dreptul de a inspecta activitatea economică a întreprinderilor.

I. Serviciul fiscal de stat se constituie din Inspectoratul fiscal principal de stat de pe lângă Ministerul Finanțelor, care este organul ierarhic superior, Inspectoratul fiscal de stat pe unitatea teritorială Găgăuzia și inspectoratele fiscale de stat pe municipii și raioane (Hotărârile Guvernului nr. 1736 din 31.12.2002, nr.786 din 30.06.2003, nr.1208 din 20.10.2006).

Inspectoratele fiscale de stat sînt persoane juridice și activează în temeiul legislației în vigoare și prevederilor Regulamentului cu privire la modul de funcționare a organelor Serviciului Fiscal de Stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1736 din 31 decembrie 2002.

Sarcina principală a inspectoratelor fiscale de stat constă în exercitarea controlului asupra respectării legislației fiscale, asupra calculării corecte, vărsării depline și la timp la buget a impozitelor și a altor plăți stabilite de legislație. Organele fiscale, având ca sarcină organizarea și efectuarea administrării fiscale, își exercită atribuțiile, obligațiile, drepturile, colaborează cu autoritățile publice și poartă răspundere pentru exercitarea neconformă a funcțiilor și drepturilor abilitate în temeiul, în limitele și în conformitate cu prevederile Codului fiscal, Legii serviciului public și ale altor legi corespunzătoare.

II. Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției este un organ de ocrotire a normelor de drept, specializat în contracararea infracțiunilor economico-financiare și fiscale, precum și a corupției, și activează în conformitate cu Legea cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției nr.1104-XV din 06.06.2002. Centrul își desfășoară activitatea pe principiile: legalității, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, oportunității, îmbinării metodelor și mijloacelor publice și secrete de activitate, îmbinării conducerii unipersonale și colegiale, colaborării cu alte autorități publice, cu organizații obștești și cu cetățeni.

În atribuțiile Centrului intră:

preîntâmpinarea, depistarea, cercetarea și curmarea contravențiilor și infracțiunilor economico-financiare și fiscale;

contracararea corupției și protecționismului;

contracararea legalizării bunurilor și spălării banilor obținuți ilicit.

Întru realizarea art.7 alin.(1) lit.e) din Legea nr.1104-XV din 06.06.2002, a fost elaborat și aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.253 din 10.03.2003 Regulamentul cu privire la efectuarea reviziilor economico-financiare prin care a fost stabilit modul de organizare și desfășurare a reviziilor economico-financiare, de întocmire a actelor, precum și de valorificare a constatărilor reviziilor.

III. Inspecția muncii – organ de control activitatea căruia este reglementată de Legea privind Inspecția Muncii nr.140-XV din 10.05.2001. Inspecția Muncii este organ al administrației publice centrale, se află în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, are sediu în municipiul Chișinău. Inspecția Muncii exercită control de stat asupra respectării actelor legislative și a altor acte normative în domeniul muncii la întreprinderi, instituții și organizații, cu orice tip de proprietate și formă juridică de organizare, la persoane fizice care angajează salariați, precum și în autoritățile administrației publice centrale și locale. În subordinea Inspecției Muncii se află inspectorate teritoriale de muncă, fără personalitate juridică, funcționând în fiecare unitate administrativ-teritorială de nivelul al doilea.

Inspecția Muncii are următoarele atribuții:

a) controlează respectarea dispozițiilor actelor legislative și ale altor acte normative referitoare la: contractul individual și contractul colectiv de muncă; carnetele de muncă; timpul de muncă și timpul de odihnă; retribuirea muncii; disciplina muncii; munca minorilor și a femeilor; protecția muncii;

b) eliberează, în modul și în condițiile stabilite în lege, avize privind introducerea în fabricație a prototipurilor de echipamente tehnice și de echipament individual de protecție și de lucru;

c) cercetează, în modul stabilit de Guvern, accidente de muncă;

d) coordonează activitatea de pregătire, instruire și informare a salariaților angajați în problemele relațiilor de muncă și protecției muncii.

IV. Inspectoratul Ecologic de Stat - organ de control ce activează în baza Hotărârii Guvernului nr.77 din 30.01.2004. Inspectoratul este autoritatea publică ce exercită controlul ecologic de stat privind respectarea legilor și actelor normative ecologice și se subordonează Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale.

Inspectoratul exercită controlul și asigură realizarea prevederilor legislației și actelor normative din domeniul protecției mediului și utilizării raționale a resurselor naturale.

Inspectoratul dirijează sub aspect organizatoric și metodologic subdiviziunile sale desconcentrate în teritoriu, inclusiv centrele investigații ecologice.

Inspectoratul, îndeplinește următoarele atribuții în domeniul exercitării controlului ecologic de stat:

- exercită controlul de stat și supraveghează respectarea actelor legislative și normative în domeniul protecției mediului și utilizării resurselor naturale de către agenții economici cu orice formă de proprietate și apartenență departamentală și persoanele fizice, inclusiv străine;
- supraveghează respectarea normativelor și cerințelor ecologice, a instrucțiunilor, recomandărilor, normelor de folosire a resurselor naturale a normelor de utilizare a produselor și substanțelor nocive, a deșeurilor;
- exercită controlul privind respectarea și aplicarea normelor de protecție a mediului la amplasarea, proiectarea și construcția obiectelor, valorificarea noilor tehnologii, instalarea utilajelor noi, precum și asupra modului de utilizare de către agenții economici a mijloacelor financiare destinate protecției mediului;
- exercită controlul privind efectuarea de către agenții economici a măsurilor de protecție a mediului, achitarea taxelor și plăților pentru poluarea mediului;
- exercită controlul de stat privind respectarea legilor și actelor normative ce țin de protecția mediului înconjurător în procesul de fabricare, depozitare, transportare, utilizare, neutralizare și

înhumare a produselor și substanțelor nocive și a deșeurilor rezultate din acestea;

- efectuează expertiza ecologică de stat a documentației de proiect pentru construcția, extinderea, reconstrucția, reutilarea, modernizarea, reprofilarea, conservarea, demolarea și lichidarea obiectelor în corespundere cu actele normative etc.

V. Serviciul de Stat de Supraveghere a Sănătății Publice (Serviciul Sanitaro-Epidemiologic de Stat) – organ de control ce activează în baza Hotărârii Guvernului nr.1424 din 15.12.2008. În scopul eficientizării serviciilor de sănătate publică prin adaptarea acestora la noile necesități, optimizării cheltuielilor în sănătate, asigurării echității și creșterii calității și accesibilității serviciilor de sănătate publică s-a propus reformarea Serviciului Sanitaro-Epidemiologic de Stat în Serviciul de Stat de Supraveghere a Sănătății Publice.

Funcțiile de bază ale Serviciului de Stat de Supraveghere a Sănătății Publice vor include:

- 1) supravegherea și evaluarea sănătății populației cu stabilirea priorităților de sănătate publică;
- 2) protecția sănătății prin participarea la elaborarea și punerea în aplicare a actelor legislative, normative și metodice;
- 3) prevenirea maladiilor prin realizarea intervențiilor cu scop de profilaxie primară și secundară;
- 4) promovarea sănătății și educația pentru sănătate;
- 5) evaluarea calității și eficienței personalului și a serviciilor de sănătate acordate comunităților;

VI. Inspectoratul Principal de Stat în Standardizare, Metrologie, Supraveghere Tehnică și Protecția Consumatorilor - organ de control ce activează în baza Hotărârii Guvernului nr.757 din 23.06.2008. Inspectoratul este organ public de specialitate, care își desfășoară activitatea în subordinea Ministerului Economiei și Comerțului și este persoană juridică.

Inspectoratul are următoarele atribuții:

1) organizarea și exercitarea funcțiilor de supraveghere a pieței, inclusiv prin control, în numele statului, la toate etapele ciclului vital al produsului sau al prestării serviciului: proiectare, fabricare, păstrare, depozitare, transportare, prelucrare, recondiționare sau rebutare, import, comercializare, folosire prin:

2) efectuarea controlului metrologic legal al respectării de către persoanele juridice și/sau fizice a prevederilor actelor legislative și normative în domeniul metrologiei legale referitor la:

3) asigurarea evidenței actelor de control și păstrării lor în decurs de 5 ani de la încheierea controalelor;

4) generalizarea rezultatelor supravegherii pieței, efectuarea analizei cauzelor nerespectării prevederilor actelor legislative și normative din domeniu;

5) examinarea reclamațiilor consumatorilor în vederea protejării drepturilor lor legitime.

VII. Camera de Licențiere – organ de control ce activează în baza Hotărârii Guvernului nr.1327 din 03.12.2001. Camera de Licențiere, creată pe lângă Guvernul Republicii Moldova, este o autoritate publică care asigură reglementarea de către stat a activităților antreprenoriale prin licențierea lor și controlul asupra respectării condițiilor stabilite de practicare a anumitor genuri de activitate. Camera stabilește temeiurile juridice, organizaționale și economice de acordare a licențelor pentru anumite genuri de activitate și are drept scop asigurarea respectării riguroase a standardelor și normelor de calificare, necesare pentru practicarea activităților în domeniile respective, și protecția intereselor și securității persoanei, societății și statului.

Camera îndeplinește următoarele atribuții:

a) promovează politica statului și asigură respectarea legislației în domeniul licențierii;

b) eliberează, reperfectează, suspendă, reînnoiește și retrage licențele, recunoaște nevalabilitatea licențelor, eliberează copiile și duplicatele de pe acestea;

c) în comun cu autoritățile administrației publice centrale de specialitate și de comun acord cu Ministerul Economiei, stabilește prin avizare condițiile de licențiere a anumitor genuri concrete de activitate, întocmește lista documentelor prezentate de solicitanți, menite să confirme abilitatea acestora de a desfășura genurile respective de activitate;

d) adoptă decizii privind acordarea licenței sau respingerea cererii de eliberare a licenței;

e) efectuează, împreună cu autoritatea administrației publice centrale de specialitate, controlul asupra respectării de către titularii licențelor a condițiilor de licențiere, efectuând verificări planificate (cel mult o dată în decursul anului calendaristic) și controale inopinate etc.

VIII. În Republica Moldova există și **alte organe de control**, care efectuează controalele activității economice a agenților economici:

➤ Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Producției Alcoolice (Hotărârea Guvernului nr.363 din 05.06.1995);

➤ Inspectoratul General de Supraveghere Fitosanitară și Control Semincer (Hotărârea Guvernului nr.1402 din 09.12.2008);

➤ Agenția Sanitar-Veterinară și pentru Siguranța Produselor de Origine Animală (Hotărârea Guvernului nr.1183 din 20.10.2008);

➤ Î.S. "Centrul de Acreditare și Atestare";

➤ Serviciul Pompieri;

➤ Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Tehnică a Obiectelor Industrial Periculoase;

➤ Inspectoratul Energetic de Stat etc.

Organele și serviciile de control de stat sunt finanțate din buget, iar cele nestatale (proprie și firme specializate de audit) – din veniturile obținute de la activitatea de antreprenariat.

Importanța și necesitatea controlului în condițiile economiei de piață sunt unanim recunoscute. El este considerat ca indispensabil desfășurării activităților economico-sociale atât de factorii de conducere, cât și de cei conduși. În acest context este necesară consolidarea și perfecționarea instituției controlului atât sub aspectul de organizare, cât și sub aspectul cuprinderii și extinderii acestuia în economie. De altfel controlul nu trebuie și nici nu poate să scape procesului general de reformă, care se desfășoară în prezent în toate sistemele și subsistemele economice și în special în cele referitoare la buget, fiscalitate etc.

Bibliografie

1. *Bostan I. Controlul financiar. – Iași: Editura Polirom, 2000.*

2. *Baza legislativă și normativă din Republica Moldova privind organele de control.*

Recomandat spre publicare: 18 01 2010